

Naturskyddsföreningen | Bra Miljöval

Persontransporter

Kriterier 2020:2

Bra Miljöval

Bra Miljöval

Naturskyddsföreningens miljömärkning

Naturskyddsföreningen är en partipolitiskt och religiöst obunden ideell förening utan vinstintressen. Omsorgen om miljön och människors hälsa är vår drivkraft. Vi har bidragit till att säl, havsörn och pilgrimsfalk inte längre är utrotningshotade i Sverige. Vi värnar om den biologiska mångfalden och arbetar för att stoppa klimatförändringar, försurning, övergödning, spridningen av skadliga kemikalier och mycket annat.

Men det räcker inte att skydda naturen i reservat eller stoppa enskilda förorenare. Den totala miljöbelastningen måste minska. Företag som miljöanpassar sin produktion och sina produkter är mycket viktiga i det arbetet.

Bra Miljöval är Naturskyddsföreningens eget miljömärke och ett av våra verktyg för att driva utvecklingen mot ett hållbart samhälle. Bra Miljöval ställer höga miljökrav på de produkter och tjänster som får märkas.

Bra Miljöval är en så kallad typ I-märkning. Det vill säga en tredjepartscertifiering som är oberoende i förhållande till inblandade parter. Bra Miljöval är medlem i GEN (Global Ecolabelling Network) som är ett internationellt nätverk av miljömärkningsorganisationer. För att säkerställa att Bra Miljöval uppfyller kraven på ett kvalitetssäkert system har miljömärkningen granskats enligt GENICES (Global Ecolabelling Network's Internationally Coordinated Ecolabelling System).

Tack vare Bra Miljöval har hundratals produkter gjorts om och miljöanpassats. Märkningen har lett till konkreta resultat. Till exempel har Bra Miljöval bidragit till att fosfater fasats ut och förbjudits i tvättmedel inom EU. Bra Miljöval Livsmedelsbutik drev fram de första miljömärkta, ej kvicksilverbaserade, knappcellsbatterierna och fick producenter av självspelande vykort att byta till sådana för hela svenska marknaden. Märkningen uppmuntrar också till minskad nykonsumtion t ex genom att märka Second handkläder och kläder som är redesignade.

Ett annat exempel är att el märkt med Bra Miljöval har ställt krav på vattenflödet genom vattenkraftverk och därmed gynnat växter och djur i älvsträckorna. Märkningen bidrar också till att det utförs åtgärder för energieffektivisering och för att bygga omlöp för fisk runt vattenkraftverk. Bra Miljöval hjälper också konsumenter att välja de transportslag som har lägst miljöpåverkan. I kriterierna för försäkringar ställer Bra Miljöval bland annat miljökrav på licenstagarnas kapitalförvaltning.

I konsumenternas ögon är märkningen Bra Miljöval en trovärdig signal. För licenstagaren ger märkningen konkurrensfördelar.

Bra Miljöval

Innehåll

Förord	4
Syfte	5
Kriteriernas omfattning	5
Läsanvisningar	5
Definitioner	6
1 Cykeldelning	8
2 Bildelning	10
3 Taxi	13
4 Buss, långfärd	16
5 Buss, läns- och stadstrafik	19
6 Spårtrafik	22
7 Fartyg	25

Förord

Persontransporter märkta med Bra Miljöval är ett av Naturskyddsföreningens verktyg för att driva utvecklingen mot ett mer hållbart transportsystem. Det här är 2020 års kriterier för persontransporter. I dessa fastställer Naturskyddsföreningen hur persontransporter ska utföras för att kunna märkas med Bra Miljöval.

Sedan förra versionen av persontransportkriterier 2011 har tekniken utvecklats i samhället. Den ökande elektrifieringen är påtaglig, där till exempel elsparkcyklar har introducerats som delningsfordon i städerna och allt fler bussar och bilar drivs med el. I fler och fler nybyggda flerfamiljshus får de boende tillgång till transportdelningstjänster där till exempel kollektivtrafik, elbil, elcykel och lastcykel är en del av utbudet. Kriterierna enligt 2011 var likadana oavsett färdstätt och syftade bland annat till att styra resenärerna mot mindre miljöskadliga färdmedel. I denna version är det istället olika kriterier för olika typer av färdstätt. Det gör att kriterierna kan drivas på aktörerna inom respektive bransch på ett mer anpassat vis.

Persontransporter märkta med Bra Miljöval bidrar till att det vid produktionen av fordon och dess drivmedel tas större hänsyn till miljö och sociala värden, att klimatpåverkan från persontransporterna minskar samt att miljö- och hälsofarliga utsläpp till luft och vatten minskar.

Kriterierna för Bra Miljöval Persontransporter är framtagna av Bra Miljövals sakkunniga experter och har fastställts av Naturskyddsföreningens generalsekreterare. Under utvecklingen av kriterierna har licenstagare, andra sakkunniga och företag delat med sig av kunskap och värdefulla synpunkter. Vi riktar ett särskilt varmt tack till alla dem.

Eva Eiderström

Chef för Bra Miljöval

Syfte

Vår vision med miljömärkning av persontransporter är att bidra till ett transporteffektivt samhälle där transporterna utförs med tysta, rena, klimatsmarta färdmedel tillverkade av recirkulerade material och där både fordon och drivmedel tillverkas under bra sociala och miljömässiga förhållanden i hela leverantörskedjan.

Syftet med dessa kriterier är att påverka respektive färdmedelsbransch att bli bättre ur miljösynpunkt genom att:

- minska dess klimatpåverkan
- minska hälso- och miljöfarliga utsläpp till luft och vatten vid drift och underhåll
- minska miljöpåverkan vid tillverkning av fordon och drivmedel

Kriteriernas omfattning

Kriterierna gäller från 2020-09-09 tills nästa reviderade kriterier träder i kraft, tidigast 2023-09-09. Ett företag som vill märka sin tjänst med Bra Miljöval ska uppfylla de krav som anges i detta kriteriedokument med tillhörande licensvillkor, samt upprätta ett licensavtal med Naturskyddsföreningen.

Dessa kriterier är avsedda för transportaktörer som erbjuder persontransporter i Europa.

Om en licenstagares alla transporttjänster inte ingår i miljömärkningen ska den eller de tjänster som licenstagaren vill miljömärka tydligt kunna särskiljas från övrig transportverksamhet hos licenstagaren.

En licenstagare kan ha licens för flera olika färdstätt. Vart och ett färdstätt ska då leva upp till kraven som ställs på respektive färdstätt. Ett undantag är dock kravet som ställs på 50 procent miljömärkt el. Detta krav ska uppfyllas som ett genomsnitt för de färdstätt som ingår i miljömärkningen. Exempel: ett företag har både spårtrafik och busstrafik – då räcker det att kravet på 50 procent miljömärkt el uppfylls som ett genomsnitt för dessa.

Exempel på vad ett företags miljömärkta transporttjänst kan omfatta:

- Bildelning: hela bildelningstjänsten i orten/i stadsdelen/i ett land *eller* företaget erbjuder vissa personbilsmodeller som uppfyller kraven för Bra Miljöval.
- Tågbolag: bolagets alla chartertågresor *eller* alla bolagets tågresor mellan två orter.
- Länstrafikbolag: Länstrafikbolagets alla resor med spårtrafik och buss *eller* bolagets alla resor. För att ett länstrafikbolag ska kunna marknadsföra att hela deras trafik är miljömärkt, behöver samtliga färdstätt som erbjuds uppfylla respektive krav för Bra Miljöval. Undantag kan dock göras för färdstätt* som totalt utgör mindre än två (2) procent av länstrafikens totala trafikarbete, mätt i personkilometer. Dessa får dock inte bära märket Bra Miljöval.
* till exempel närtrafik, färdtjänst, båtresor. (Ersättningstrafik är redan undantagen.)
- Fartyg: bolagets alla fartyg, ett fartyg *eller* specificerade fartygslinjer.

Läsanvisningar

Vid ansökan underlättar det att ha detta kriteriedokument tillsammans med ansökningsdokumentet *Ansökan [aktuellt färdstätt]* samt *Bilaga A* sida vid sida för att lättare förstå hur respektive krav ska verifieras vid ansökan respektive årlig kontroll.

Licenstagaren fyller i och beräknar alla värden i Excel-dokumentet Bilaga A, alternativt (efter att ha beviljats av produktansvarig för Bra Miljöval Persontransporter) eget Excel-dokument som visar att kraven uppfylls. Eventuell beräkning och rapportering av utsläpp av växthusgaser och energianvändning görs enligt standard SS-EN 16258:2012.

Definitioner

Förtydligande av begrepp som används i dokumentet.

Batteri	kan i detta dokument även omfatta bränsleceller och andra energiomvandlare, där kemisk energi omvandlas till elektricitet.
Drivmedel	avser flytande, gasformig och elektrisk energi för drift av fordon.
EPD	står för Environmental Product Declaration eller miljövarudeklaration. I en miljövarudeklaration redovisas miljöpåverkan från en produkt, antingen en vara eller en tjänst, över hela dess livscykel enligt internationella standarder som SS-ISO 14025.
Fordon	I de allmänna texterna innefattar fordon alla typer av färdmedel, inklusive fartyg.
Fossila drivmedel	består av organiskt material från organismer som levde för miljontals år sedan. Dessa organiska rester har täckts av allt tjockare sedimentlager och utsatts för ökande tryck och temperatur under mycket lång tid och sakta omvandlats till kol, olja och fossilgas.
Färdsätt	avser här olika typer av färdmedel, där krav finns för färdätten cykeldelning, bildelning, taxi, långfärdsbuss, läns- och stadstrafikbuss, spårtrafik och fartyg.
Förnybara drivmedel	härör från källor som förnyas under en mänsklig livslängd, exempelvis sol, vind, vatten och biomassa. Vanliga drivmedel av denna typ är el från förnybara källor, biodiesel, biogas och etanol.
Förnybar el	härör från sol, vind, vatten och biomassa, det vill säga källor som förnyas under en mänsklig livslängd och som inte riskerar att ta slut på mycket lång tid.
Grön gas-principen	I ett system där även naturgas distribueras, ska lika stor volym biogas som tankas tillföras systemet.
Hållbarhetskriterierna	regleras i lagen om biodrivmedel och biobränslen (2010:598). De innehåller krav som omfattar hela produktionskedjan av ett förnybart drivmedel, t ex när det gäller dess klimatnytta, skyddande av områden med hög biologisk mångfald. Ett förnybart drivmedel måste uppfylla kraven för att ha rätt till skattenedsättning. För att visa att hållbarhetskriterierna är uppfyllda ska leverantören ansöka om ett hållbarhetsbesked från Energimyndigheten.
Koldioxidekvivalenter, CO ₂ -ekv	en gemensam måttenhet för utsläpp av växthusgaser. Anger mängd av växthusgas uttryckt som den mängd koldioxid som ger samma klimatpåverkan.
Kritiska material	Se EU:s lista som uppdateras regelbundet: https://ec.europa.eu/growth/sectors/raw-materials/specific-interest/critical_en .
Likvärdig miljömärkning	Med likvärdig miljömärkning avser kriterierna märkning som uppfyller de sex förutsättningarna som framgår på Upphandlingsmyndighetens hemsida, https://www.upphandlingsmyndigheten.se/hallbarhet/stall-hallbarhetskrav/Anvandning-av-markning/ , samt att märkningens nivå på kriterierna och dess omfattning motsvarar de miljömärkningar som anges i kriterierna. Kontakta Bra Miljöval för frågor.
NEDC	NEDC (The New European Driving Cycle) är den tidigare europeiska testcykeln för bilar som ersatts av WLTP.

Personkilometer, pkm	måttet för persontransportarbetet, d v s det sammanlagda antalet kilometer (km) personerna i ett fordon transporteras. Exempel på beräkning: 10 personer färdas 10 km: 10 x 10 = 100 pkm. I antalet personer ska alla resenärer ingå, oavsett om de har betalat/ registrerats eller inte. Föraren och eventuell annan personal ombord ska inte ingå i beräkningen.
PFAD	PFAD (Palm Fatty Acid Distillate) är en samprodukt från tillverkning av palmolja.
Reach, artikel 33	Reach är EU:s kemikalieförordning och står för registrering, utvärdering, tillstånd och begränsning av kemiska ämnen. Enligt artikel 33 har en konsument rätt att inom 45 dagar få svar från en tillverkare, om det finns några särskilt farliga ämnen i dess produkt. Särskilt farliga ämnen är ämnen som misstänks ha miljö- eller hälsoskadliga egenskaper och därför finns på EU:s kandidatförteckning över ämnen som ska utvärderas, för att eventuellt bli förbjudna i framtiden. https://ec.europa.eu/environment/chemicals/reach/right_en.htm
Reduktionsplikten	Reduktionsplikten trädde i kraft den 1 juli 2018 och är ett styrmedel för att minska växthusgasutsläppen från inrikes transporter genom ökad inblandning av biodrivmedel i bensin och diesel. Reduktionsplikten regleras i lagen (2017:1201).
Teknisk fil	Motorer måste CE-märkas för att få säljas och marknadsföras inom EU. En godkänd teknisk fil/tillverkningsdokumentation är ett krav för varje motor. I princip alla motorer kontrolleras genom att den faktiska funktionen, klassificeringen och NOx-kritiska komponenter, inställningar och driftsvärden kontrolleras mot de angivna uppgifterna i den tekniska filen.
Tjänsten	avser den transporttjänst som anges i ansökan och som licenstagaren ansöker om licens för. Tjänsten ska i ansökan likställas med definitionen av Produkten i Allmänna licensvillkor.
Utsläppsklasser	Alla bil- och bussmodeller tillhör en utsläppsklass och klassificeringen sker efter dess utsläppsmängd av koldioxid, kolväten, kväveoxider och partiklar. Euro 6 är obligatorisk för alla nya bilar som säljs sedan 1 september 2015. Euro 6d är obligatorisk för att registrera nya bilar från den 1 januari 2021. (Läs mer på Konsumentverket, www.bilsvar.se/sv/ordlista/Utslappsklass/).
WLTP	WLTP (Worldwide Harmonized Light Duty Test Procedure) är den europeiska testcykeln som gäller för alla nya bilmodeller sedan 1 september 2017 och för alla nyregistrerade bilar från 1 september 2018.

1 Cykeldelning

Cykeldelning inbegriper här även uthyrning av sparkcyklar och elmopeder som får framföras på cykelväg. Dessa kallas i fortsättningen för hyrfordon. I kriterierna inkluderar vi även servicefordon eftersom de står för den största miljöpåverkan vid användningen av tjänsten.

1.1 Fordonsproduktion

Inför köp av nya hyrfordon ska licenstagaren skriftligt efterfråga följande information från producenten/producenterna:

- a) Klimatpåverkan vid tillverkning av fordonet respektive batteriet (CO₂-ekv).
(Eftersträvansvärt är att fordonen och batterierna har tillverkats i fabrik med förnybar energi.)
- b) För batterier: andel (procent) kobolt i batterierna samt dess ursprung.
(Eftersträvansvärt är 0 procent kobolt.)
- c) Andel (procent) återvunna material i fordonet respektive i eventuellt batteri
- d) Andel (procent) av hyrfordonet som är möjligt att återvinna, samt andel (procent) av eventuellt batteri som är möjligt att återvinna där de *kritiska materialen* ska anges specifikt.

Kritiska material, se Definitioner

1.2 Service och reparation

Licenstagaren ska ha ett system infört där hyrfordonen genomgår service och reparation för att varje komponent ska kunna användas så länge som möjligt.

1.3 Spårning och omhändertagande

- a) Licenstagare med hyrfordon utan fasta stationer ska ha inbyggda spårningssystem för att kunna lokalisera alla sina hyrfordon.
- b) Licenstagaren ska alltid eftersöka 100 procent av de hyrfordon som olovligen förflyttats (t ex stulna, slängda i vattendrag). En förlust på max 2,0 procent per år av totala antalet hyrfordon godkänns, alternativt en förlust på max 2,0 procent i snitt per år under en period om 3 år.

1.4 Hyrfordonens användning

Licenstagaren ska aktivt arbeta för att den genomsnittliga användningen per hyrfordon ökar från år till år. Licenstagaren ska årligen (exempelvis för perioden 2021-01-01 – 2021-12-31) redovisa antal hyrestagare per hyresfordon i genomsnitt samt antal kilometer per hyrfordon i genomsnitt. Ytterligare uppgifter som ska redovisas är:

- a) Antal hyrfordon som har kasserats under perioden
- b) Antal hyrfordon som har sålts under perioden
- c) Antal hyrfordon som har tagits i bruk under perioden, tidigare oanvända
- d) Antal hyrfordon som har tagits i bruk under perioden, begagnade
- e) Antal batterier som har tagits i bruk under perioden, tidigare oanvända
- f) Antal batterier som har tagits i bruk under perioden, begagnade

1.5 Hantering av uttjänta komponenter

Licenstagaren ska ha en etablerad rutin för återanvändning och återvinning av batterier samt uttjänade digitala komponenter och metallkomponenter från hyrfordonen.

1.6 El

Minst 50 procent av elen som används för drift av licenstagarens alla miljömärkta transporter ska vara märkt med Bra Miljöval eller likvärdig miljömärkning, återstående del ska vara av förnybart ursprung.

Om licenstagaren inte har eget elavtal för den anläggning där fordonen laddas, ska licenstagaren kompensera detta genom att köpa in mervärdet för el märkt med Bra Miljöval, så att det minst motsvarar den mängd el som fordonen laddas med.

1.7 Krav på servicefordon

1.7.1 Ägande

Endast licenstagarens egna fordon eller anlitad underleverantörs (åkeris) fordon får användas som servicefordon. Fordonen får endast ägas av juridiska personer.

1.7.2 Typ av fordon

Endast cykelfordon, elfordon, biogasfordon och bränslecellsfordon får användas. Laddhybrider tillåts inte.

1.7.3 Gasfordon

Gasfordon ska vara av lägst utsläppsklass Euro 6 och de ska endast tankas med biogas (grön-gas-principen godkänns).

1.7.4 Bränslecellsfordonen

Bränslecellsfordon ska tankas med vätgas som är producerad av förnybar energi.

Motivering till kraven

[1.1] Batterier tillverkas idag på ett sätt som innebär stora påfrestningar på miljö och människor, främst vid mineralbrytningen av t ex kobolt och litium (<https://www.amnesty.se/vara-rattighetsfragor/foretagsansvar/kobolt/>). Det är viktigt att batterierna designas så att så stor del som möjligt, framför allt de kritiska materialen, går att återvinna och föra in i produktionen av nya batterier igen. Vi kan tyvärr, år 2020, inte kräva att licenstagarna ska inkomma med informationen då de flesta producenterna ännu inte har denna, om de har det så är den inte säkerställd och går därmed inte att följa upp. Genom att ställa krav på att frågorna ställs nedåt i produktionsledet bidrar kriterierna till att visa på att det finns ett tryck på att dessa frågor är viktiga. Med inkommen information kan det vara möjligt att ställa skarpare krav i nästa kriterieversion. Vid årliga kontrollen ska licenstagaren bifoga en lista som besvarar följande frågor: 1) Vilka leverantörer har frågorna ställts till 2) vilka har svarat 3) vilka svar har getts 4) vilka eventuella val har Licenstagaren gjort.

[1.2] Genom att ha en regelbunden kontroll och service av fordonen minskar risken att de går sönder, att fordon som går sönder repareras och delar som fortfarande går att använda kan återanvändas som reservdelar. Licenstagaren ska redovisa service- och reparationsrutiner för samtliga hyrfordon (hur ofta, var, vem, när?).

[1.3] Vandalism och stöld är en stor anledning till kortare livslängd för framför allt elsparkcyklar (<https://www.breakit.se/artikel/17320/vandalism-och-bristande-kvalitet-hotar-elsparkcyklarna>). En transporttjänst blir en stor miljöbelastning om hyrfordonen har en kort livstid och måste ersättas med nya. Kravet syftar till att licenstagaren ska säkra att de återfår så många av hyrfordonen som möjligt. Med spårssystem i realtid på hyrfordonet kan licenstagaren se var det är i samma stund och få information om att ett hyrfordon som inte är uthyrt ändå förflyttas (t ex att fordonet ligger ner och förflyttas i ett fordon).

[1.4] Det finns idag inget enkelt och standardiserat sätt att mäta livslängd för elsparkcyklar som tar hänsyn till hela dess livscykel. Uppgifterna som ska redovisas ger istället ett mått som jämförs från år till år. Genom att den genomsnittliga användningen per hyrfordon ska öka kan den genomsnittliga miljöbelastningen från tillverkningen av hyrfordonen minska ur ett livscykelperspektiv.

[1.5] Komponenterna innehåller värdefulla ämnen som kan användas igen och de ska tas om hand på ett ansvarsfullt sätt där hänsyn tas till miljö och inte riskerar människors och djurs hälsa.

[1.6] Genom att ställa krav på att elen ska vara märkt med Bra Miljöval tar licenstagaren ansvar för att elen de använder för sina transporter produceras med höga miljökrav. För varje köpt miljömärkt kWh går dessutom pengar till fondprojekt som återställer miljöskador och minskar elanvändningen. Om licenstagaren inte själv står för elavtalet där fordonen laddas, kan den ändå vända sig till sitt eget elbolag och köpa så kallade ursprungsgarantier för el märkt med Bra Miljöval (om bolaget säljer Bra Miljöval el). Det innebär att den elen inte kan användas av någon annan, eftersom ursprungsgarantier annulleras vid användning och försvinner från det finansiella elsystemet. För en del företag kan det vara svårt att påverka elavtalet, samt att de inte äger eget elavtal. Därför ställs endast krav på 50 procent Bra Miljöval el och resten förnybar.

[1.7] Utöver hyrfordonens livslängd, har servicefordonen stor betydelse för tjänstens totala miljöpåverkan (Hollingsworth, J; Copeland, B & Johnson, J.X. (2019). Are e-scooters polluters? The environmental impacts of shared dockless electric scooters. <https://iopscience.iop.org/article/10.1088/1748-9326/ab2da8> [Hämtad 2020-02-11]. Endast företagets/anlitad åkeris egna fordon får användas för att företaget ska kunna planera effektiva rutter vid lämning och hämtning av hyrfordonen samt ha kontroll över vilka fordon som används. Krav motsvarande miljözon klass 3.

2 Bildelning

Bidelning avser här tjänster med bilpool och hyrbil.

2.1 Grundkrav

2.1.1 Ägande av fordonen

Licenstagaren äger eller står som leasingtagare för alla fordon som ingår i den märkta tjänsten. Om licenstagaren använder sig av underleverantörer (juridiska personer) ska avtal mellan parterna reglera att kraven för miljömärkningen uppfylls.

Undantag: På förfrågan kan annan typ av ägandeskap godkännas under förutsättning att licenstagaren har fullt driftansvar för de fordon som ingår i den miljömärkta tjänsten, kan säkerställa fordonens miljöprestanda samt kan få ut data från fordonens användning för att kunna verifiera att de lever upp till kraven för miljömärkningen.

2.1.2 Flera användare

Respektive fordon i en bildelningstjänst ska ha flera olika användare, minst fyra (4) per månad.

2.1.3 Tillgängliga fordon

Fordon som används av företag och organisationer under dagtid, ska vara tillgängliga att boka för privatpersoner under kvällar och helger.

2.1.4 Utbud av mindre fordon

I en bildelningstjänst ska även andra mindre fordon än bilar tillhandahållas och marknadsföras, så som lastcykel eller elflakmoped, på minst en av licenstagarens uthyrningsplatser/stationer. Detta kan göras i samarbete med annan aktör. Fordonen får endast drivas med muskelkraft eller med el och ska då uppfylla krav 2.6 El.

2.2 Kännedom om Bra Miljöval

Licenstagaren ska ha rutiner för att all tillsvidareanställd personal, som i sitt dagliga arbete möter resenär inom den miljömärkta tjänsten, ska ha minst följande kännedom om Bra Miljöval:

- a) Naturskyddsföreningen står bakom miljömärkningen Bra Miljöval
- b) två av kraven som ställs på Tjänsten för att leva upp till Bra Miljöval.
Licenstagaren får själv bestämma vilka krav de vill lyfta fram.

Infasning får ske upp till max ett (1) år från det datum ansökan för Bra Miljöval-licens skickats till Naturskyddsföreningen. Det innebär att licenstagaren har ett år på sig för att alla tillsvidareanställda förare/personal ska ha genomgått utbildningen.

2.3 Fordonsproduktion

Inför köp av nya fordon, ska licenstagaren skriftligt efterfråga livscykelanalys (LCA) för fordonsmodellen från fordonsleverantören.

2.4 Krav på fordonen

2.4.1 Klimatpåverkan

År 2020-2022 får fordonen som ingår i den märkta tjänsten på individuell nivå ha ett certifierat utsläppsvärde på högst 95 g CO₂-ekv/km enligt körcykeln WLTP, eller vara biogasbilar. Laddhybrider får dock ha ett certifierat utsläppsvärde på högst 45 g CO₂-ekv/km enligt körcykeln WLTP. Om WLTP-värde saknas för fordonsmodellen ska NEDC-värdet multipliceras med 1,23 för elhybrid och 1,27 för laddhybrid.

Från och med januari 2023 får endast el-, bränslecells- och biogasfordon ingå i den märkta tjänsten (ej ladd- eller elhybrider).

2.4.2 Laddhybrider

- a) Fordonen ska ha en certifierad räckvidd på el på minst 50 km.
- b) Fordonskupé ska värmas med el från batteri eller elnätanslutning (inte från förbränningsmotor).

- c) Fordonen ska alltid vara fulladdade när fordonen lämnas ut från hemmastationen efter natten.

2.4.3 Utsläppsklass

Samtliga fordon som erbjuds i den miljömärkta tjänsten ska som lägst uppfylla utsläppsklass Euro 6. Vid nyanskaffning av fordon ska senaste utsläppsklass uppfyllas.

2.5 Flytande och gasformigt drivmedel

Drivmedel som licenstagaren själv tankar till de miljömärkta transporterna ska uppfylla följande krav:

- a) 1. Licenstagaren ska vid ansökan undersöka vilka leverantörer som tillhandahåller drivmedel fritt från (eller med lägst andel) palmolja, PFAD och soja samt från licensstart sträva efter att välja förnybart drivmedel som inte innehåller dessa råvaror.
2. Om sådant drivmedel inte finns tillgängligt ska licenstagaren skriftligt efterfråga detta från minst tre (3) olika drivmedelsleverantörer minst en gång per år från det att licensen börjar gälla. Under tiden ska licenstagaren köpa det tillgängliga förnybara drivmedel, som har lägst innehåll av ovan ingredienser.
- b) Förnybart drivmedel ska uppfylla kraven enligt Lagen om hållbarhetskriterier för biodrivmedel (2010:598).
- c) Gasfordon ska tankas med biogas (grön-gas-principen godkänns), men upp till 5 procent flytande drivmedel (i andel av den totala energimängden) får användas för drift av fordonet.
- d) Vätgas ska vara tillverkad av förnybar energi.

2.6 El

Minst 50 procent av elen som används för drift av licenstagarens alla miljömärkta transporter ska vara märkt med Bra Miljöval eller likvärdig miljömärkning, återstående del ska vara av förnybart ursprung.

Om licenstagaren inte har eget elavtal för den anläggning där fordonen laddas, ska licenstagaren kompensera detta genom att köpa in mervärdet för el märkt med Bra Miljöval, så att det minst motsvarar den mängd el som fordonen laddas med.

2.7 Rengöring

2.7.1 Rengöringsprodukter

Rengöringsprodukter som används för interiör respektive exteriör rengöring ska vara märkta med Bra Miljöval, Svanen, EU Ecolabel och/eller likvärdig miljömärkning alternativt vara upptagna på Naturskyddsföreningens Kemikaliesvepet.

2.7.2 Tvättanläggning

Bildelningsfordonen får endast tvättas i anläggningar som är avsedda för och godkända för biltvätt; med vattenrening, vattenåtervinning, olje- och slamavskiljare.

Om tvätt görs utan vattenavrinning kan den utföras utanför tvätthallar. Kravet på rengöringsprodukter ska uppfyllas. De dukar och uppsamlingsmattor för vätskor som används vid rengöring, ska tvättas på tvätterier som uppfyller kommunens gränsvärden.

Motivering till kraven

[2.1.1] Licenstagaren ska kunna ha fullt driftansvar för de fordon som ingår i de miljömärkta tjänsterna, säkerställa fordonens miljöprestanda och kunna få ut data från dess användning för att kunna bevisa att de lever upp till kraven för miljömärkningen. Vi miljömärker inte tjänster där privatpersoner lånar ut sina fordon p g a bristande kontroll över vilken typ av fordon som används samt hur det används. Affärsmodeller för bildelning ser annorlunda ut idag jämfört med för bara ett par år sedan och det är svårt att veta hur de ser ut om ytterligare några år. Vi är därför öppna för förfrågningar kring annan typ av ägandeskap, men de ska leva upp till syftet med kravet.

[2.1.2] Idag finns möjlighet att leasa/hyra en personbil i flera månader och även under flera år. I dessa kriterier anser vi då att en bil som hyrs under så lång tid inte är att betrakta som bildelning, utan att användningen mer liknar den hos en privatägd personbil.

[2.1.3] Att göra fordonen tillgängliga ökar tillgången till bilar så att färre behöver äga en egen bil.

[2.1.4] Vi vill styra mot att inte större fordon än nödvändigt används för att gynna minskad resursanvändning. Vi ställer inte kravet per lokalisering utan licenstagaren får själv bedöma var dessa mindre fordon skulle ha potential att användas mest.

[2.2] En kund som reser med en miljömärkt tjänst ska möta förare/personal som minst har en grundläggande kunskap om miljömärkningen och vad den innebär för tjänsten. Rutin ska redovisas för hur förare/personal utbildas/ska utbildas, exempelvis genom anslag, vid personalmöten eller liknande. Stickprov kan genomföras.

[2.3] År 2020 finns ingen standard för hur livscykelanalys (LCA) för bilar ska utföras. Det går därför inte att jämföra olika bilar miljöpåverkan ur ett livscykelperspektiv. Det är även ytterst få som presenterar LCA för sina bilar. Genom att ställa krav på att frågan ställs nedåt i produktionsledet bidrar kriterierna till att visa på att det finns ett tryck på att ett fordon totala miljöpåverkan är viktig. En förhoppning är att i nästa kriterierevidering kunna ställa krav på att licenstagaren väljer bilar med lägst miljöpåverkan ur ett livscykelperspektiv. Vid den årliga kontrollen ska licenstagaren bifoga en lista som besvarar följande frågor: 1) Vilka leverantörer har frågan ställts till? 2) Vilka har svarat? 3) Vilka svar har getts? 4) Vilka eventuella val har Licenstagaren gjort?

[2.4.1] Stora hyrbilsföretag har idag, 2020, svårt med laddning av fordon både p g a brist på laddstolpar där bilar är placerade samt att de flesta hyrestagarna inte är vana vid laddning. 2020 finns även en brist på tillgång på elbilar för hyrbilsföretagen. Gränsvärdet är satt till 95 gram 2020-2022 för att elhybrider ska kunna ingå i märkningen till att börja med. Gränsvärdet är lägre för laddhybrider då de kan köras på flytande drivmedel i högre grad än vad certifieringsvärdet anger. Från och med 2023 skärps kravet då utbudet av elbilar bör ha ökat betydligt och laddinfrastrukturen bör vara mycket bättre än vid 2020 års början. Kravet är på samma nivå som kraven i miljözonen för personbilar klass 3, samt Upphandlingsmyndighetens spjutspetsnivå för personbilar. Källa till värde att multiplicera med, om WLTP-värde saknas, är hämtad från Vroom: www.mynewsdesk.com/se/vroom/pressreleases/overgaang-till-wltp-ger-kraftig-oekning-av-redovisade-co2-utslaepp-2692331.

[2.4.2] Fordonskupén ska under färd värmas med el från batteri för att fordonen ska kunna köras utan utsläpp. För att fordonen ska kunna vara fulladdade efter natten krävs tillräcklig laddkapacitet för alla de fordon som ska laddas.

[2.4.3] Alla nya bilmodeller som lanseras måste uppfylla Euro 6d från 1 januari 2020 och från 1 januari 2021 måste alla bilar som nybilsregistreras uppfylla Euro 6d, oavsett när modellen lanserades. Euro 6d har bättre överensstämmelse i verklig körning med de faktiska krav som ställs på Euro 6.

[2.5] Kravet ställs på det drivmedel som Licenstagarna tankar. Det är svårt för licenstagaren att välja drivmedel helt fritt från palmolja och PFAD (och framöver kanske även soja), då hållbarhetskriterierna godkänner certifierad spårbar palmolja och PFAD och dessa därmed får finnas i reduktionspliktigt drivmedel. Ikraftträdande av kravet på klimat- och ursprungsinformationen på drivmedel har skjutits fram till oktober 2021, så det kan vara svårt för licenstagarna att få denna information. Efterfrågan är dock viktig för att påverka drivmedelsmarknaden. I kriterierna tillåts från och med 2023 endast el-, bränslecells- och biogasfordon. Då är det enbart biogasfordonen som kan tankas med en låg andel flytande drivmedel för att fordonen ska fungera optimalt. I ansökan och kontroll ska licenstagaren ange vilket drivmedel de tankar, drivmedelsleverantör, andel palmolja, PFAD respektive soja, samt mängd tankat drivmedel.

[2.6] Genom att ställa krav på el märkt med Bra Miljöval tar licenstagaren ansvar för att elen de använder för sina transporter produceras med höga miljökrav. För varje köpt miljömärkt kWh går dessutom pengar till fondprojekt som återställer miljöskador och minskar elanvändningen. Om licenstagaren inte själv står för elavtalet där fordonen laddas, kan den ändå vända sig till sitt eget elbolag och köpa så kallade ursprungsgarantier för el märkt med Bra Miljöval (om bolaget säljer Bra Miljöval el). Det innebär att den elen inte kan tillgodoräknas av någon annan, eftersom ursprungsgarantier annulleras vid användning och försvinner från det finansiella elsystemet. För en del företag kan det vara svårt att påverka elavtalet, samt att de inte äger eget elavtal. Därför ställs endast krav på 50% Bra Miljöval el och resten förnybar.

[2.7] Vi vill minska användningen av miljö- och hälsofarliga kemikalier, samt läckage av dessa till naturen som sker när fordon tvättas på gatan eller på tvättstationer som inte uppfyller höga miljökrav.

3 Taxi

Taxi avser här taxitjänst som utförs med förare.

3.1 Ägande av fordonen

Licenstagaren eller dess anslutna åkare står själva som ägare till alla fordon som ingår i den märkta tjänsten. För taxibolag med anslutna enskilda åkare ska avtal mellan parterna reglera att kraven för miljömärkningen uppfylls. Fordonen ska vara registrerade för yrkesmässig trafik.

3.2 Omfattning av miljömärkning

Licenstagarens hela taxiflotta omfattas av märkningen.

Undantag lokalisering: Om det finns en mycket avgränsad tjänst inom bolaget som uppfyller kravet och det är mycket tydligt gentemot kunden, kan undantag göras efter förfrågan från licenstagaren. T ex att taxiverksamheten är lokaliserad på flera orter där taxiflottan på en eller några orter kan leva upp till kraven.

Undantag fordonstyper: Specialfordon, såsom rullstolsanpassade fordon eller fordon godkända för 8 sittplatser utöver förarplatsen (större bil/minibuss), som inte uppfyller kraven för Bra Miljöval, kan undantas från att ingå i märkningen. Det ska tydligt framgå att dessa inte ingår i den miljömärkta tjänsten.

3.3 Kännedom om Bra Miljöval

Licenstagaren ska ha rutiner för att alla tillsvidareanställda förare/personal, som i sitt dagliga arbete möter resenär inom den miljömärkta tjänsten, ska ha minst följande kännedom om Bra Miljöval:

- a) Naturskyddsföreningen står bakom miljömärkningen Bra Miljöval
- b) två av kraven som ställs på Tjänsten för att leva upp till Bra Miljöval.
Licenstagaren får själv bestämma vilka krav de vill lyfta fram.

Infasning får ske upp till max ett (1) år från det datum ansökan för Bra Miljöval-licens skickats till Naturskyddsföreningen. Det innebär att licenstagaren har ett år på sig för att alla tillsvidareanställda förare/personal ska ha genomgått utbildningen.

För upphandlade taxitjänster (t ex serviceresor inom kollektivtrafiken) gäller kravet för alla nya trafikupphandlingar från det datum som licens för Bra Miljöval har erhållits.

3.4 Fordonsproduktion

Inför köp av nya fordon ska licenstagaren skriftligt efterfråga en tredjepartsgranskad livscykelanalys (LCA) från fordonsproducenter/ leverantörer.

3.5 Krav på fordonen

3.5.1 Typ av fordon

Endast elfordon, bränslecellsfordon och biogasfordon får ingå i den märkta tjänsten. Laddhybridfordon tillåts inte.

3.5.2 Krav på biogasfordon

Gasfordon ska som lägst uppfylla utsläppsklass Euro 6 och de ska tankas med biogas (Grön-gas-principen godkänns), men upp till 5 procent bensin (i andel av den totala energimängden per kalenderår) får användas för drift av fordonet.

3.5.3 Krav på elfordon

100 procent av den el som används för drift av fordonet ska vara märkt med Bra Miljöval eller likvärdig miljömärkning.

Om licenstagaren inte har eget elavtal för den anläggning där fordonen laddas, ska licenstagaren kompensera detta genom att köpa in mervärdet för el märkt med Bra Miljöval, så att det minst motsvarar den mängd el som fordonen laddas med.

Exempel: En beställningscentral står som licenstagare och har flera olika åkare anslutna till sig. Beställningscentralen kan då köpa in mervärdet för Bra Miljöval genom sitt elbolag (som säljer el märkt med Bra Miljöval) så att det motsvarar all el som anslutna fordon har laddats med. Sedan kan extrakostnaden för den miljömärkta elen fördelas ut på alla åkare.

3.5.4 Krav på bränslecellsfordon

Bränslecellsfordon ska tankas med vätgas som är producerad av förnybar energi.

3.6 Rengöring

3.6.1 Rengöringsprodukter

Rengöringsprodukter som används för interiör respektive exteriör rengöring ska vara märkta med Bra Miljöval, Svanen, EU Ecolabel och/eller likvärdig miljömärkning alternativt vara upptagna på Naturskyddsföreningens Kemikaliesvepet.

Infasning får ske upp till max ett (1) år från det datum ansökan för Bra Miljöval-licens skickats till Naturskyddsföreningen. För upphandlade taxitjänster (t ex serviceresor inom kollektivtrafiken) gäller kravet för alla nya trafikupphandlingar från det datum licens för Bra Miljöval har erhållits.

3.6.2 Tvättanläggning

Fordonen får endast tvättas i anläggningar som är avsedda för och av kommunen godkända för biltvätt.

Om tvätt görs utan vattenavrinning kan den utföras utanför tvätthallar. Kravet på rengöringsprodukter ska uppfyllas. De dukar och uppsamlingsmattor för vätskor som används vid rengöring, ska tvättas på tvätterier som uppfyller kommunens gränsvärden.

Kvitton/fakturor från tvättanläggning/tvättfirma ska sparas till kontrollen som görs årligen av föregående år.

För upphandlade taxitjänster (t ex serviceresor inom kollektivtrafiken) gäller kravet för alla nya trafikupphandlingar från det datum licens för Bra Miljöval har erhållits.

Motivering till kraven

[3.1] Licenstagaren ska ha full kontroll över de fordon som ingår i de miljömärkta tjänsterna och kunna få ut nödvändiga data från dess användning för att kunna bevisa att de lever upp till kraven för miljömärkningen. Detta kan även regleras genom avtal med respektive åkare. Vi miljömärker inte tjänster där privatpersoner tar betalt för att köra andra personer i sina fordon p g a bristande kontroll över vilken typ av fordon som används samt hur det används. För att köra taxi krävs taxiförarlegitimation och för att bedriva taxitrafik krävs taxitrafiktillstånd (<https://transportstyrelsen.se/sv/vagtrafik/Yrkestrafik/Taxi/>). Detta regleras i licensvillkoren punkt 5a).

[3.2] När en taxikund beställer en taxi styr den vanligtvis inte över vilken fordonsmodell som kommer. Taxiföretag behöver kunna tillhandahålla minibussar för att vinna upphandlingar. År 2020 finns knappt några sådana som drivs på el, vätgas eller biogas.

[3.3] En kund som reser med en miljömärkt tjänst ska möta förare/personal som minst har en grundläggande kunskap om miljömärkningen och vad den innebär för tjänsten. Rutin ska redovisas för hur förare/personal utbildas/ska utbildas, exempelvis genom anslag, vid personalmöten eller liknande. Stickprov kan genomföras.

[3.4] År 2020 finns ingen heltäckande standard för hur livscykelanalys (LCA) för bilar ska utföras <https://www.concawe.eu/wp-content/uploads/Life-cycle-analysis.pdf>). Det går därför inte att jämföra olika bilar miljöpåverkan ur ett livscykelperspektiv. Det är även ytterst få som presenterar LCA för sina bilar. Genom att ställa krav på att frågan ställs nedåt i produktionsledet bidrar kriterierna till att visa på att det finns ett tryck på att ett fordons totala miljöpåverkan är viktigt. En förhoppning är att i nästa kriterierevidering kunna ställa krav på att licenstagaren väljer bilar med lägst miljöpåverkan ur ett livscykelperspektiv.

[3.5.1] Kravet ställs så att transporter har låg klimatpåverkan och låga hälso- och miljöfarliga utsläpp i närmiljön, samt att dess drivmedel kan produceras lokalt/inom Sveriges gränser. De typer av fordon som godkänns harmoniserar med det krav som ställs på fordon som får köra i miljözon klass 3 (<https://transportstyrelsen.se/sv/vagtrafik/miljo/miljozoner/>).

[3.5.2] Biogasdrivna fordon behöver ofta lite bensin för att fordonet ska fungera optimalt. Alla nya bilmodeller som lanseras måste uppfylla Euro 6d från 1 januari 2020 och från 1 januari 2021 måste alla bilar som nybilsregistreras uppfylla Euro 6d, oavsett när modellen lanserades. Euro 6d har bättre överensstämmelse i verklig körning med de faktiska krav som ställs på Euro 6.

[3.5.3] Genom att ställa krav på el märkt med Bra Miljöval tar licenstagaren ansvar för att elen de använder för sina transporter produceras med höga miljökrav. För varje köpt miljömärkt kWh går dessutom pengar till fondprojekt som återställer miljöskador och minskar elanvändningen. Om licenstagaren inte själv står för elavtalet där fordonen laddas, kan den ändå vända sig till sitt eget elbolag och köpa så kallade ursprungsgarantier för el märkt med Bra Miljöval (om bolaget säljer Bra Miljöval el). Det innebär att den elen inte kan tillgodoräknas av någon annan, eftersom ursprungsgarantier annulleras vid användning och försvinner från det finansiella elsystemet.

[3.5.4] Vätgas producerad av fossil energi är inte till fördel för klimatet. Vi ställer dock inte krav på att vätgasen ska vara producerad av el märkt med Bra Miljöval eftersom det är så få fordon som drivs med vätgas vid kriteriernas skapande.

[3.6] Vi vill minska användningen av miljö- och hälsofarliga kemikalier samt läckage av dessa till naturen som sker när fordon tvättas på gatan eller på tvättstationer som inte uppfyller kommunens miljökrav. Ett sätt att uppfylla kravet är att licenstagaren i avtal med underleverantörer ställer krav på att fordonen ska tvättas i automattvättallar eller gör-det-själv-/självtvättallar som använder miljömärkta rengöringsprodukter (där det i gör-det-själv-hallar ska vara miljömärkta rengöringsprodukter i borstarna). Verifikat ska då bifogas som visar att de använda tvätthallarna använder miljömärkta produkter.

4 Buss, långfärd

Dessa kriterier gäller för bussresor som i huvudsak sker i kommersiell trafik, och avser både linjetrafik och charterbuss-verksamhet som görs regionalt, nationellt och internationellt.

4.1 Kännedom om Bra Miljöval

Licenstagaren ska ha rutiner för att alla tillsvidareanställda förare/personal, som i sitt dagliga arbete möter resenär inom den miljömärkta tjänsten, ska ha minst följande kännedom om Bra Miljöval:

- a) att Naturskyddsföreningen står bakom miljömärkningen Bra Miljöval
- b) två av kraven som ställs på Tjänsten för att leva upp till Bra Miljöval.
Licenstagaren får själv bestämma vilka krav de vill lyfta fram.

Infasning får ske upp till max ett (1) år från det datum ansökan för Bra Miljöval-licens skickats till Naturskyddsföreningen. Det innebär att licenstagaren har ett år på sig för att alla tillsvidareanställda förare/personal ska ha genomgått utbildningen.

4.2 Utsläppsklass

Fordonen som används i den miljömärkta tjänsten ska uppfylla utsläppsklass Euro 6 eller bättre. För ersättningsfordon accepteras Euro 5.

4.3 Klimatpåverkan

Klimatpåverkan för alla resor inom den miljömärkta tjänsten får som ett genomsnitt per år vara max 25 g CO₂-ekv per personkm. Drivmedelsanvändningen för all körning ska ingå, även körningar utan passagerare som behövs för tjänsten.

4.4 Flytande och gasformigt drivmedel

Drivmedlet som används till de miljömärkta transporterna ska uppfylla följande krav:

- a) 1. Licenstagaren ska vid ansökan undersöka vilka leverantörer som tillhandahåller drivmedel fritt från (eller med lägst andel) palmolja, PFAD och soja samt från licensstart sträva efter att välja förnybart drivmedel som inte innehåller dessa råvaror.
2. Om sådant drivmedel inte finns tillgängligt ska licenstagaren skriftligt efterfråga detta från minst tre (3) olika drivmedelsleverantörer minst en gång per år från det att licensen börjar gälla. Under tiden ska licenstagaren köpa det tillgängliga förnybara drivmedel, som har lägst innehåll av ovan ingredienser.
- b) Förnybart drivmedel ska uppfylla kraven enligt Lagen om hållbarhetskriterier för biodrivmedel (2010:598).
- c) Om vätgas används ska denna vara tillverkad av förnybar energi

4.5 El

Minst 50 procent av elen som används för drift av licenstagarens alla miljömärkta transporter ska vara märkt med Bra Miljöval eller likvärdig miljömärkning, återstående del ska vara av förnybart ursprung.

Om licenstagaren inte har eget elavtal för den anläggning där fordonen laddas, ska licenstagaren kompensera detta genom att köpa in mervärdet för el märkt med Bra Miljöval, så att det minst motsvarar den mängd el som fordonen laddas med.

4.6 Rengöring

4.6.1 Rengöringsprodukter

Rengöringsprodukter som används för interiör respektive exteriör rengöring ska vara märkta med Bra Miljöval, Svanen, EU Ecolabel och/eller likvärdig miljömärkning alternativt vara upptagna på Naturskyddsföreningens Kemikaliesvepet. Infasning får

ske upp till max ett (1) år från det datum ansökan för Bra Miljöval-licens skickats till Naturskyddsföreningen.

Undantag: kravet gäller inte i speciella fall för borttagning av mycket svåra fläckar eller ingrodd smuts interiört, exempelvis på golv, om det inte finns miljömärkta rengöringsmedel som fungerar mot detta (t ex medel avsett för klottersanering).

4.6.2 **Tvättanläggning**

Fordonen får endast tvättas i anläggningar som är avsedda och godkända för fordonstvätt, med vattenrening, olje- och slamavskiljare.

4.7 **Miljömärkt ombord**

4.7.1 **Toalettartiklar**

På bussar med toalett ombord får endast toalettpapper, tvål och handdukspapper märkta med Bra Miljöval, Svanen och/eller EU Ecolabel användas. Infasning får ske upp till max ett (1) år från det datum ansökan för Bra Miljöval-licens skickats till Naturskyddsföreningen.

4.7.2 **Vid servering av livsmedel ombord**

Av följande sju (7) livsmedelsgrupper ska minst fem (5) vara ekologiska (KRAV, EU-ekologisk eller MSC):

- kaffe
- te
- choklad
- bananer
- vindruvor (inkl. russin och vin)
- mjölk
- fisk och skaldjur

Om en licenstagare bara har t ex kaffe, te, mjölk och choklad, då ska alla dessa fyra (4) vara ekologiska.

Infasning får ske upp till max ett (1) år från det datum ansökan för Bra Miljöval-licens skickats till Naturskyddsföreningen.

Motivering till kraven

[4.1] En kund som reser med en miljömärkt tjänst ska möta förare/personal som minst har en grundläggande kunskap om miljömärkningen och vad den innebär för tjänsten. Rutin ska redovisas för hur förare/personal utbildas/ska utbildas, exempelvis genom anslag, vid personalmöten eller liknande. Stickprov kan genomföras.

[4.2] Kraven omfattar även ersättningsbussar då dessa ofta ägs av företagen själva.

[4.3] Gränsvärdet styr mot att bästa möjliga drivmedel används, dock anpassat utifrån verkligheten om att det är diesel som är det dominerande drivmedlet och att det år 2020 finns brist på biodiesel utan PFAD/palmolja. Gränsvärdet kräver även en hög beläggning för att uppnå kravet.

[4.4] För långfärdsbuss finns år 2020 i stort sett inte andra alternativ än dieslbuss. Det är även svårt för ett bolag som kör långfärdsbuss att helt undvika inblandning av PFAD i MK1-dieseln de tankar längs med vägarna. MK1-dieseln innehåller en ökande andel förnybart drivmedel p g a reduktionsplikten, där PFAD enligt Hållbarhetskriterierna är godkända råvaror om de är spårbara. Licenstagaren kan sträva efter att tanka hos en leverantör som tillhandahåller ett drivmedel utan palmolja och PFAD, men de kan inte styra leverantörens tillgång på detta och de behöver ibland tanka hos en annan leverantör. Efterfrågan är dock viktig för att påverka drivmedelsmarknaden. I ansökan och kontroll ska licenstagaren ange vilket drivmedel de tankar, drivmedelsleverantör, andel palmolja, PFAD respektive soja, samt mängd tankat drivmedel.

[4.5] Genom att ställa krav på el märkt med Bra Miljöval tar licenstagaren ansvar för att elen de använder för sina transporter produceras med höga miljökrav. För varje köpt miljömärkt kWh går dessutom pengar till fondprojekt som återställer miljöskador och minskar elanvändningen. Om licenstagaren inte själv står för elavtalet där fordonen laddas, kan den ändå vända sig till sitt elbolag och köpa så kallade ursprungsgarantier för el märkt med Bra Miljöval. Det innebär att den elen inte kan tillgodoräknas av någon annan, eftersom ursprungsgarantier annulleras vid användning och försvinner från det finansiella elsystemet.

[4.6] Kravet ställs för att produkter ska användas som inte skadar hälsa och som har lägre miljöpåverkan. Vi vill minska användningen av miljö- och hälsofarliga kemikalier samt läckage av dessa till naturen som sker när fordon tvättas på tvättanläggningar som inte uppfyller höga miljökrav.

[4.7] Resenärer som reser miljömärkt ska möta miljömärkta produkter samt ekologiska livsmedel och drycker ombord. Kaffé, te, bananer och vindruvor som inte är ekologiska är mycket besprutade. Oekologisk mjölk bidrar bland annat till att bekämpningsmedel sprids vid foderproduktionen. Haven töms på fisk; MSC- och KRAV-märkt fisk och skaldjur är fångade med hållbara metoder från hållbara bestånd.

5 Buss, läns- och stadstrafik

Dessa kriterier gäller för bussresor främst i offentlig kollektivtrafik men kan även omfatta bussresor i kommersiell trafik som utförs på liknande vis som offentlig kollektivtrafik (obokade platser, tidtabellstrafik, så som exempelvis flygbussresor). Ersättningstrafik ingår inte.

5.1 Kännedom om Bra Miljöval

Licenstagaren ska ha rutiner för att alla tillsvidareanställda förare/personal, som i sitt dagliga arbete möter resenär inom den miljömärkta tjänsten, ska ha minst följande kännedom om Bra Miljöval:

- a) att Naturskyddsföreningen står bakom miljömärkningen Bra Miljöval
- b) två av kraven som ställs på Tjänsten för att leva upp till Bra Miljöval. Licenstagaren får själv bestämma vilka krav de vill lyfta fram.

Kravet gäller för alla nya busstrafikupphandlingar från det datum licens för Bra Miljöval har erhållits.

5.2 Fordonsproduktion

5.2.1 Kemikalier ombord

Från det datum licens för Bra Miljöval har erhållits ska licenstagaren vid alla nya upphandlingar av fordon, renovering eller ombyggnation, ställa krav på redovisning av särskilt farliga kemikalier i fordonen (enligt Reach-förordningen) samt information om var i fordonen dessa finns.

5.2.2 Batterier

Licenstagaren ska aktivt och strukturerat arbeta för att skaffa sig mer information om ursprung på batteriernas *kritiska material* med syfte att nå 100 procent spårbarhet i hela leverantörskedjan. (Exempel: Vid upphandling ställer licenstagaren krav på att trafikutövaren för varje år ska kunna redovisa spårbarhet ytterligare ett steg längre ner i leverantörskedjan.)

Kritiska material, se definitioner

5.3 Utsläppsklass

I licenstagarens alla nya avtal med trafikutövare, som tecknas från det datum licens för Bra Miljöval har erhållits, tillåts endast fordon som lägst uppfyller kraven för senaste utsläppsklass. Biogas- och etanolbussar är dock undantagna från detta krav.

Från och med år 2023 får inga bussar äldre än Euro 5 användas i den miljömärkta tjänsten.

5.4 Klimatpåverkan

Klimatpåverkan för alla bussresor inom den miljömärkta tjänsten får som ett genomsnitt per år vara max 45 g CO₂-ekv/personkm år 2021 och från och med år 2022 max 40 g CO₂-ekv/personkm som ett genomsnitt. Drivmedelsanvändningen för all körning ska ingå, även körningar utan passagerare som behövs för tjänsten.

5.5 Flytande och gasformigt drivmedel

Drivmedlet som används till de miljömärkta transporterna ska uppfylla följande krav:

- a) För fordon som kan drivas med drivmedel som innehåller palmolja, PFAD och soja:
 1. om det på bulk finns förnybart drivmedel utan dessa råvaror tillgängligt på marknaden, ska licenstagaren under det första licensåret skriftligt rekommendera sina trafikutövare att köpa detta.
 2. Om sådant drivmedel inte finns tillgängligt ska licenstagaren skriftligt efterfråga detta från minst tre (3) olika drivmedelsleverantörer minst en gång per år från det att licensen börjar gälla.

- b) Förnybart drivmedel ska uppfylla kraven enligt Lagen om hållbarhetskriterier för biodrivmedel (2010:598).
- c) Om vätgas används ska denna vara tillverkad av förnybar energi.

5.6 El

Minst 50 procent av elen som används för licenstagarens alla miljömärkta transporter ska vara märkt med Bra Miljöval eller likvärdig miljömärkning, återstående del ska vara av förnybart ursprung.

5.7 Rengöring och miljömärkt ombord

5.7.1 Rengöringsprodukter

Rengöringsprodukter som används för interiör respektive exteriör rengöring ska vara märkta med Bra Miljöval, Svanen, EU Ecolabel och/eller likvärdig miljömärkning alternativt vara upptagna på Naturskyddsföreningens Kemikaliesvepet.

Kravet gäller för alla nya busstrafikupphandlingar från det datum licens för Bra Miljöval har erhållits.

Undantag: kravet gäller inte i speciella fall för borttagning av mycket svåra fläckar eller ingrodd smuts interiört, exempelvis på golv, om det inte finns miljömärkta rengöringsmedel som fungerar mot detta (t ex medel avsett för klottersanering).

5.7.2 Tvättanläggning

Fordonen får endast tvättas i anläggningar som är avsedda och av kommunen godkända för fordonstvätt, med vattenrening, olje- och slamavskiljare.

5.7.3 Toalettartiklar

På bussar med toalett ombord används endast toalettpapper, tvål och handdukspapper märkta med Bra Miljöval, Svanen och/eller EU Ecolabel.

Kravet gäller för alla nya busstrafikupphandlingar från det datum licens för Bra Miljöval har erhållits.

Motivering till kraven

[5] Akut eller planerad ersättningstrafik omfattas inte av kraven då hårda miljökrav på ersättningstrafiken kan göra att det inte går att få in bussar när de behövs samt att det är svårt att följa upp att kraven efterlevs. Dessa resor utgör även endast en mycket liten andel av det totala antalet resor.

[5] Att flera av kraven gäller först från och med nya avtal med trafikleverantörer beror på att det skulle bli en allt för hög kostnad för licenstagaren att göra förändringar i avtal under pågående avtalstid.

[5.1] En kund som reser med en miljömärkt tjänst ska möta förare/personal som minst har en grundläggande kunskap om miljömärkningen och vad den innebär för tjänsten. Rutin ska redovisas för hur förare/personal utbildas/ska utbildas, exempelvis genom anslag, vid personalmöten eller liknande. Stickprov kan också genomföras.

[5.2.1] Hälsofarliga ämnen i fordons interiör kan avges till luften och vara skadligt att andas in. Ämnena är även farliga för de som tillverkar fordonen och för miljön vid resthantering efter att de är uttjänta. Genom att ställa kravet får producenterna signaler om att beställarna anser att det är en viktig fråga, producenterna behöver börja ta reda på hur det ser ut, de tvingas bli mer medvetna och kan därmed göra något för att minska användandet av de farliga kemikalierna. Vi får också en rimlig uppfattning om hur mycket vi kan påverka producenterna.

[5.2.2] Batterier tillverkas idag på ett sätt som innebär stora påfrestningar på miljö och människor, främst vid mineralbrytningen av t ex kobolt och litium (<https://www.amnesty.se/vara-rattighetsfragor/foretagsansvar/kobolt/>). Licenstagaren har dock inte alltid makten att kunna välja vilka batterier som tar större hänsyn till miljö och människor då mycket information saknas i leverantörskedjan, men de har möjlighet att arbeta för att full spårbarhet ska kunna uppnås så småningom. Det finns fördelar med att ställa ett mer öppet krav jämfört med att ställa specifika krav som kanske inte går att följa upp på ett trovärdigt sätt och som riskerar att bli missriktade när marknaden utvecklas. De flesta trafikhuvudmän jobbar redan strukturerat med dessa frågor.

[5.3] Kollektivtrafikhuvudmän har långa avtal med sina trafikutövare. Det är även ofta flera olika trafikutövare och avtal som utför trafik i olika områden. Huvudmannen kan inte tvinga utövarna att köpa in nya bussar under pågående avtal utan att betala väldigt höga extrakostnader. Kravet ställs därför för alla nya avtal.

[5.4] Gränsvärdet kräver hög beläggning och hög andel biodrivmedel med låg klimatpåverkan. Gränsvärdet är satt högre än för långfärdsbuss trots högre andel biodrivmedel och el, men på grund av

lägre beläggning i genomsnitt för de offentligt ägda busstransporterna. På grund av restriktionerna i samband med covid-19-pandemin halverades nästan antalet resenärer i kollektivtrafiken. Förväntningarna är att det kommer ta tid innan antalet resenärer kommer att komma upp i samma nivåer i och med att fler jobbar hemifrån än innan pandemin. Introduktionen av fler elbussar framöver bidrar till sänkt klimatpåverkan, men antalet resenärer har större effekt när det gäller möjligheten att uppfylla kravet. Gränsvärdet var ursprungligen max 35 g CO₂-ekv/pkm och har nu i version två av kriterierna justerats.

[5.5] Stora regionala trafikhuvudmän har långa avtal med ett stort antal olika trafikutövare där ett förbud mot vissa råvaror i drivmedel inte är möjligt att införa under pågående avtalsperiod. De har också liten möjlighet att påverka att ett drivmedel är fritt från palmolja, PFAD och soja, så länge det uppfyller hållbarhetskriterierna. Efterfrågan är dock viktig för att påverka drivmedelsmarknaden. Trafikhuvudmännen har skarpa mål om 100 procent fossilfritt och för bussar som kör ut på landsbygd är det fortfarande en stor andel dieseldrivna bussar. Även om vi skulle sätta ett förbud mot palmolja, PFAD och soja från ett visst årtal så skulle det vara svårt att följa upp att kravet verkligen efterlevs på ett trovärdigt sätt. Det skulle i så fall innebära att HVO inte tillåts som drivmedel eftersom det kan innehålla dessa råvaror. Gastankstationer är inte realistiskt för busslinjer i hela Sverige och RME har t ex sämre hållbarhet än HVO för tankstationer med låg omsättning.

[5.6] Genom att ställa krav på el märkt med Bra Miljöval tar licenstagaren ansvar för att elen de använder för sina transporter produceras med höga miljökrav. För varje köpt miljömärkt kWh går dessutom pengar till fondprojekt som återställer miljöskador och minskar elanvändningen. Om licenstagaren inte själv står för elavtalet där fordonen laddas, kan den ändå vända sig till sitt elbolag och köpa så kallade ursprungsgarantier för el märkt med Bra Miljöval. Det innebär att den elen inte kan tillgodoräknas av någon annan, eftersom ursprungsgarantier annulleras vid användning och försvinner från det finansiella elsystemet. För licenstagare med hög elanvändning är merkostnaden för Bra Miljöval-märkt el betydande, därför ställs endast krav på 50 procent Bra Miljöval. Om en licenstagare har miljömärkt resor med flera färdslag, ska kravet uppfyllas som ett genomsnitt för dessa.

[5.7] Kravet ställs för att produkter ska användas som inte skadar hälsa och som har lägre miljöpåverkan. Vi vill minska användningen av miljö- och hälsofarliga kemikalier samt läckage av dessa till naturen som sker när fordon tvättas på tvättanläggningar som inte uppfyller höga miljökrav. Rengöringsmedlen fungerar dock inte på alla fläckar varför undantag görs för svårare fläckrengöring.

6 Spårtrafik

Dessa kriterier gäller för resor med all spårburen trafik.

6.1 Kännedom om Bra Miljöval

Licenstagaren ska ha rutiner för att alla tillsvidareanställda förare/personal, som i sitt dagliga arbete möter resenär inom den miljömärkta tjänsten, ska ha minst följande kännedom om Bra Miljöval:

- a) att Naturskyddsföreningen står bakom miljömärkningen Bra Miljöval
- b) två av kraven som ställs på Tjänsten för att leva upp till Bra Miljöval.
Licenstagaren får själv bestämma vilka krav de vill lyfta fram.

Infasning får ske upp till max ett (1) år från det datum ansökan för Bra Miljöval-licens skickats till Naturskyddsföreningen. Det innebär att licenstagaren har ett år på sig för att alla tillsvidareanställda förare/personal ska ha genomgått utbildningen.

För licenstagare med upphandlad spårtrafik: kravet gäller för alla nya trafikupphandlingar från det datum licens för Bra Miljöval har erhållits.

6.2 Fordonsproduktion

6.2.1 Miljöpåverkan

Från det datum licens för Bra Miljöval har erhållits ska licenstagaren vid upphandling av nya fordon ställa krav på att fordonsproducenten ska redovisa en *EPD* för fordonets miljöpåverkan över hela dess livscykel. Standarden för tredjepartsdeklarationer, ISO 14025, ska följas.

EPD, se definitioner

6.2.2 Kemikalier ombord

Från det datum licens för Bra Miljöval har erhållits ska licenstagaren vid renovering och ombyggnation ställa krav på att producenter redovisar särskilt farliga kemikalier i fordonen (enligt Reach-förordningen) samt information om var i fordonen dessa finns.

6.3 El

Minst 50 procent av elen som används för drift av licenstagarens alla miljömärkta transporter ska vara märkt med Bra Miljöval eller likvärdig miljömärkning, återstående del ska vara av förnybart ursprung.

6.4 Energianvändning

Licenstagaren ska senast 1 (ett) år efter dagen för licensstart uppvisa en handlingsplan för effektivisering av den märkta transporttjänstens energianvändning. Den ska omfatta både elanvändningen för utrustning, värme/kyla samt ventilation ombord och för drift av fordonen. Handlingsplanen ska innehålla åtgärder, effektbedömning av dessa, hur den minskade energianvändningen mäts, ansvarig för respektive åtgärd, tidssättning samt uppfyllnad av respektive åtgärd. Vid ansökan ska en mall/skiss/ett utkast bifogas som visar hur energieffektiviseringsplanen kommer att se ut när den är klar.

6.5 Miljömärkt ombord

6.5.1 Interiöra rengöringsprodukter

Om rengöringsmedel används vid städning ombord (inkl. toalettrensning) ska dessa vara märkta med Bra Miljöval, Svanen, EU Ecolabel och/eller likvärdig märkning.

För licenstagare med upphandlad spårtrafik: kravet gäller för alla nya trafikupphandlingar från det datum licens för Bra Miljöval har erhållits.

Undantag: kravet gäller inte i speciella fall för borttagning av mycket svåra fläckar eller ingrodd smuts, exempelvis på golv, om det inte finns miljömärkta rengöringsmedel som fungerar mot detta (t ex medel avsett för klottersanering).

6.5.2 Toalettartiklar

På tåg med toalett ombord används endast toalettpapper, tvål och handdukspapper märkta med Bra Miljöval, Svanen och/eller EU Ecolabel.

För licenstagare med upphandlad spårtrafik: kravet gäller för alla nya trafikupphandlingar från det datum licens för Bra Miljöval har erhållits.

6.5.3 Vid försäljning av livsmedel ombord

Av följande sju (7) livsmedelsgrupper ska minst fem (5) vara ekologiska (KRAV, EU-ekologisk eller MSC):

- kaffe
- te
- choklad
- bananer
- vindruvor (inkl. russin och vin)
- mjölk
- fisk och skaldjur

Om en licenstagare bara har t ex kaffe, te, mjölk och choklad, då ska alla dessa fyra (4) vara ekologiska.

Alternativ till ovan krav: licenstagaren har en restaurang som är KRAV-certifierad, nivå 1-3. Om livsmedel och dryck erbjuds på annat ställe än i den KRAV-certifierade restaurangen, ska dessa leva upp till kravet ovan.

För licenstagare med upphandlad spårtrafik: kravet gäller för alla nya trafikupphandlingar från det datum licens för Bra Miljöval har erhållits.

6.6 Ytterligare krav på tåg med förbränningsmotor

Utöver ovan krav för spårtrafik ställs även följande krav:

6.6.1 Klimatpåverkan

Klimatpåverkan får som genomsnitt per år vara max 35 g CO₂-ekv/personkm för alla resor som görs med tåg som drivs med förbränningsmotor. Drivmedelsanvändningen för all körning ska ingå, även tomkörningar som behövs för tjänsten.

6.6.2 Drivmedel

Drivmedlet som används till de miljömärkta transporterna ska uppfylla följande krav:

- a) 1. Om det finns förnybart drivmedel tillgängligt för tåg, som är fritt från palmolja, PFAD och soja ska detta köpas.
2. Om sådant drivmedel inte finns tillgängligt ska licenstagaren skriftligt efterfråga detta från minst tre (3) olika drivmedelsleverantörer minst en gång per år från det att licensen börjar gälla. Under tiden ska licenstagaren köpa det förnybara drivmedel tillgängligt för tåg, som har lägst innehåll av ovan ingredienser.
- b) Förnybart drivmedel ska uppfylla kraven enligt Lagen om hållbarhetskriterier för biodrivmedel (2010:598).

Motivering till kraven

[6] Att flera av kraven för upphandlad trafik gäller först från och med nya avtal med trafikleverantörer beror på att det skulle bli en allt för hög kostnad för licenstagaren att göra förändringar i avtal under pågående avtalstid.

[6.1] En kund som reser med en miljömärkt tjänst ska möta förare/personal som minst har en grundläggande kunskap om miljömärkningen och vad den innebär för tjänsten. Rutin ska redovisas för hur förare/personal utbildas/ska utbildas, exempelvis genom anslag, vid personalmöten eller liknande. Stickprov kan genomföras.

[6.2.1] Tågfordon har en lång livstid. Genom EPD får licenstagaren information om bl a tågmodellens återvinningsgrad, innehåll av metaller, plaster m m och energianvändning i drift. Kravet driver

producenten till att de behöver få koll på sin produkts miljöpåverkan och till att de behöver utveckla en livscykelanalys om de inte gjort det tidigare. (I UNIFE Product Category Rules for Rail Vehicles (PCR 2009:05) framgår vad en EPD för tåg ska innehålla, www.environdec.com/PCR/Detail/?Pcr=5846.)

[6.2.2] Hälssofarliga ämnen i fordons interiör kan avges till luften och vara skadligt att andas in. Ämnena är även farliga för de som tillverkar fordonen och för miljön vid resthantering efter att de är uttjänta. Kravet driver producenten till att de behöver få koll på sin produkts miljöpåverkan och kan därmed göra något för att minska användandet av farliga kemikalierna. Vi får också en rimlig uppfattning om hur mycket vi kan påverka producenterna.

[6.3] Genom att ställa krav på el märkt med Bra Miljöval tar licenstagaren ansvar för att elen de använder för sina transporter produceras med höga miljökrav. För varje köpt miljömärkt kWh går dessutom pengar till fondprojekt som återställer miljöskador och minskar elanvändningen. Om licenstagaren inte själv står för elavtalet där fordonen laddas, kan den ändå vända sig till sitt elbolag och köpa så kallade ursprungsgarantier för el märkt med Bra Miljöval. Det innebär att den elen inte kan tillgodoräknas av någon annan, eftersom ursprungsgarantier annulleras vid användning och försvinner från det finansiella elsystemet. För licenstagare med hög elanvändning är merkostnaden för Bra Miljöval-märkt el betydande, därför ställs endast krav på 50 procent Bra Miljöval. Om en licenstagare har resor miljömärkta med flera färdslag, ska kravet uppfyllas som ett genomsnitt för dessa.

[6.4] All elproduktion har en negativ miljöpåverkan, men i olika grad. Energieffektivisering behöver ske genomgående i samhället. Därför ställs detta krav.

[6.5.1], [6.5.2] Kravet ställs för att produkter som inte skadar hälsa och med lägre miljöpåverkan ska användas.

[6.5.3] Resenärer som reser miljömärkt ska möta ekologiska livsmedel och drycker ombord. Kaffe, te, bananer och vindruvor som inte är ekologiska är mycket besprutade. Oekologisk mjölk bidrar bland annat till att bekämpningsmedel sprids vid foderproduktionen. Haven töms på fisk, MSC- och KRAV-märkt fisk och skaldjur är fångade med hållbara metoder från hållbara bestånd.

[6.6.1] Kravet styr mot mycket hög andel biodrivmedel då kravet även är kopplat till beläggning som ofta är låg. Hybridtåg kan vara möjligt, där tåget är utrustat med både förbränningsmotor och uppkoppling till kontaktledning. För hybridtåg krävs att när tåget drivs med el ska det uppfylla kriterierna för el och när det körs med förbränningsmotor ska det klara kriterierna för drift med förbränningsmotor.

[6.6.2] Drivmedel köps på bulk, det kan dock ändå vara svårt att få tag på förnybart drivmedel som är fritt från palmoilja, PFAD och soja. Efterfrågan är dock viktigt för att påverka drivmedelsmarknaden.

7 Fartyg

Med fartygsresor avses resor med båt och färjor som utför passagerartrafik.

7.1 Kännedom om Bra Miljöval

Licenstagaren ska ha rutiner för att all tillsvidareanställd personal, som i sitt dagliga arbete möter resenär inom den miljömärkta tjänsten, ska ha minst följande kännedom om Bra Miljöval:

- a) att Naturskyddsföreningen står bakom miljömärkningen Bra Miljöval
- b) två av kraven som ställs på Tjänsten för att leva upp till Bra Miljöval.
Licenstagaren får själv bestämma vilka krav de vill lyfta fram.

Infasning får ske upp till max ett (1) år från det datum ansökan för Bra Miljöval-licens skickats till Naturskyddsföreningen. Det innebär att licenstagaren har ett år på sig för att alla tillsvidareanställda förare/personal ska ha genomgått utbildningen.

För licenstagare med upphandlad sjötrafik: kravet gäller för alla nya trafikupphandlingar från det datum licens för Bra Miljöval har erhållits.

7.2 Batterier

Licenstagaren ska aktivt och strukturerat arbeta för att skaffa sig mer information om ursprung på batteriernas *kritiska material* med syfte att nå 100 procent spårbarhet i hela leverantörskedjan. (Exempel: Vid upphandling ställer licenstagaren krav på att trafikutövaren för varje år ska kunna redovisa spårbarhet ytterligare ett steg längre ner i leverantörskedjan.)

Kritiska material, se definitioner

Licenstagare vars fartyg drivs med begagnade batterier (så kallade second life batterier) behöver inte skaffa fram mer information om ursprunget på batteriernas kritiska material. Att batterierna faktiskt är begagnade ska verifieras.

7.3 Flytande och gasformigt drivmedel

Drivmedlet som används till de miljömärkta transporterna ska uppfylla följande krav:

- a) För upphandlade fartygsresor:
 1. Om det på bulk finns förnybart drivmedel för fartyg utan palmolja, PFAD och soja tillgängligt på marknaden, ska licenstagaren under det första licensåret skriftligt rekommendera sina trafikutövare att köpa detta.
 2. Om sådant drivmedel inte finns tillgängligt, ska licenstagaren skriftligt efterfråga detta från minst tre (3) olika drivmedelsleverantörer minst en gång per år från det att licensen börjar gälla.
- b) För fartygsresor där licenstagaren är utförare:
 1. Licenstagaren ska vid ansökan undersöka vilka leverantörer som tillhandahåller drivmedel fritt från (eller med lägst andel) palmolja, PFAD och soja samt sträva efter att köpa drivmedel som inte innehåller dessa råvaror.
 2. Om sådant drivmedel inte finns tillgängligt, ska licenstagaren efterfråga detta skriftligt från minst tre (3) olika drivmedelsleverantörer minst en gång per år från det att licensen börjar gälla. Under tiden ska licenstagaren köpa det förnybara drivmedel tillgängligt för fartyg, som har lägst innehåll av ovan ingredienser.
- c) Förnybart drivmedel ska uppfylla kraven enligt Lagen om hållbarhetskriterier för biodrivmedel (2010:598).

7.4 Andel förnybart drivmedel

Fartyg som ingår i licensen ska drivas med en ökande andel förnybart drivmedel. Andelen avser ett genomsnitt för respektive år för respektive fartyg. För flytande och gasformigt drivmedel ställs kravnivåerna på energibasis av totalt inköpt drivmedel. För

eldrift (via batterier som laddas i land eller via elkabel) avser kravnivån andel av total framförd sträcka.

- Åren 2020-2022 ska minst 50 procent av totalt inköpt drivmedel vara förnybart eller minst 50 procent av total framförd sträcka framföras med el.
- Åren 2023-2025 ska minst 90 procent av totalt inköpt drivmedel vara förnybart eller minst 90 procent av total framförd sträcka framföras med el.
- Från och med år 2026 ska 100 procent av totalt inköpt drivmedel vara förnybart eller 100 procent av total framförd sträcka framföras med el.

Undantag: Fartyg som är i omställningsfas till batteridrift, som efter år 2022 får tekniska problem med batteridriften, ska uppfylla samma villkor som kravnivån för åren 2020-2022, men under max två (2) år.

7.5 El

Minst 50 procent av elen som används för licenstagarens alla miljömärkta transporter ska vara märkt med Bra Miljöval eller likvärdig miljömärkning, återstående del ska vara av förnybart ursprung. Elen för fartyg används exempelvis för batteriladdning, linförbindelse med fartyget och landanslutning.

Om licenstagaren eller dess underentreprenör inte har eget elavtal för den anläggning där elleverans sker ifrån, ska licenstagaren kompensera detta genom att köpa in mervärdet för el märkt med Bra Miljöval, så att det minst motsvarar den mängd el fartyget använder för drift och för landanslutning enligt kravet nedanför.

7.6 Landanslutning

- Skärgårdstrafik (exempelvis vägfärjor), som ligger stilla vid kaj under en planerad sammanhängande period som överstiger 15 minuter, ska ansluta till landelström där anslutningspunkt finns. Under denna tid ska maskiner för framdrivning och för elproduktion ombord vara avstängda.
- Utomskärs trafik (internationell trafik samt mellan fastland och Gotland), som ligger till kaj i 90 minuter eller mer ska ansluta till landelström där anslutningspunkt finns.

7.7 Energianvändning

Licenstagaren ska ha en handlingsplan för effektivisering av respektive fartygs energianvändning inom en tioårsperiod. Handlingsplanen ska innehålla åtgärder för hur energianvändningen hos respektive fartyg ska effektiviseras, hur det ska mätas, samt beslutade mål och uppfyllnad av dessa.

7.8 Utsläpp

7.8.1 Svavel

Svavelhalten i det drivmedel som används får för:

- nationell sjöfart inte överskrida 10 ppm (uppfylls av MK1 diesel)
- internationell sjöfart inte överskrida 500 ppm (0,05 viktprocent)

7.8.2 Kväveoxider

För både framdrivningsmotorer och generatoraggregat ställs följande krav på fartygs utsläpp av kväveoxider, NO_x:

- Alla nya och modifierade motorer över 130 kWh som driftsätts från och med 2021 och framåt ska uppfylla Tier III enligt IMO:s regelverk, max 2 g NO_x/kWh. Teknisk fil ska kunna uppvisas. Monterat efterreningsystem godkänns.
- Alla nya motorer under 130 kW som driftsätts från 2021 och framåt ska ha ett utsläpp på max 0,4 g NO_x/kWh (motsvarande "EPA Tier 4 final") respektive EU-standarderna "Inland Waterway Vessels Stage V". Monterat efterreningsystem godkänns.

Fartyg utan batteridrift får inte ha motorer eller generatoraggregat som har ett högre utsläpp än max 2 g NO_x/kWh. Kravet avser inte fartyg där dieselmotor endast används som nödmotor i de fall eldrift för tillfället inte fungerar.

Kontroll ska utföras av motorns styrenhet, ECU (Electronic Control Unit), så att avgasreningen fungerar. Kontrollen ska utföras minst var tredje år.

7.9 Miljömärkt ombord

7.9.1 Interiöra rengöringsprodukter

Om rengöringsmedel används vid städning ombord (inkl. toalettrensning) ska dessa vara märkta med Bra Miljöval, Svanen, EU Ecolabel och/eller likvärdig märkning. Avser ej rengöring i maskin och på bildäck/däck.

Undantag: kravet gäller inte i speciella fall för borttagning av mycket svåra fläckar eller ingrodd smuts, exempelvis på durk, om det inte finns miljömärkta rengöringsmedel som fungerar mot detta (t ex medel avsett för klottersanering).

För licenstagare med upphandlad sjötrafik: kravet gäller för alla nya trafikupphandlingar från det datum licens för Bra Miljöval har erhållits.

7.9.2 Toalettartiklar

På fartyg med toalett ombord används endast toalettpapper, tvål och handdukspapper märkta med Bra Miljöval, Svanen och/eller EU Ecolabel.

För licenstagare med upphandlad sjötrafik: kravet gäller för alla nya trafikupphandlingar från det datum licens för Bra Miljöval har erhållits.

7.9.3 Vid servering av livsmedel ombord

Vid servering ombord ska av följande sju (7) livsmedelsgrupper minst fem (5) vara ekologiska (KRAV, EU-ekologisk eller MSC):

- kaffe
- te
- choklad
- bananer
- vindruvor (inkl. russin och vin)
- mjölk
- fisk och skaldjur

Om en licenstagare bara har t ex kaffe, te, mjölk och choklad, då ska alla dessa fyra (4) vara ekologiska.

Alternativ till ovan krav: licenstagaren har en restaurang som är KRAV-certifierad, nivå 1-3. Om livsmedel och dryck erbjuds på annat ställe än i den KRAV-certifierade restaurangen, ska dessa leva upp till kravet ovan.

För licenstagare med upphandlad sjötrafik: kravet gäller för alla nya trafikupphandlingar från det datum licens för Bra Miljöval har erhållits.

Motivering till kraven

[7.1] En kund som reser med en miljömärkt tjänst ska möta personal som minst har en grundläggande kunskap om miljömärkningen och vad den innebär för tjänsten. Rutin ska redovisas för hur personal utbildas/ska utbildas, exempelvis genom anslag, vid personalmöten eller liknande. Stickprov kan genomföras.

[7.2] Batteriernas livslängd på fartyget har mycket kortare livslängd än själva fartyget. Batterier tillverkas idag på ett sätt som innebär stora påfrestningar på miljö och människor, främst vid mineralbrytningen av t ex kobolt och litium (<https://www.amnesty.se/vara-rattighetsfragor/foretagsansvar/kobolt/>). Licenstagaren har dock inte alltid makten att kunna välja vilka batterier som tar större hänsyn till miljö och människor då mycket information saknas i leverantörskedjan, men de har möjlighet att arbeta för att full spårbarhet ska kunna uppnås så småningom. Det finns fördelar med att ställa ett mer öppet krav jämfört med att ställa specifika krav

som kanske inte går att följa upp på ett trovärdigt sätt och som riskerar att bli missriktade när marknaden utvecklas.

[7.3] Fartyg inom länsstrafiken har utövat med långa avtal med licenstagaren, där ett förbud mot vissa råvaror i drivmedel inte är möjligt att införa under pågående avtalsperiod. De flesta färjor drivs fortfarande med diesel, men el- och elhybrider börjar komma in. Om fartygen ska komma ner i CO₂-utsläpp är det främst HVO som är alternativet till dess. Även om vi skulle sätta ett förbud mot palmolja, PFAD och soja från ett visst årtal så skulle det vara svårt att följa upp att kravet verkligen efterlevs på ett trovärdigt sätt. Det skulle i så fall innebära att HVO inte tillåts som drivmedel eftersom det kan innehålla dessa råvaror. Efterfrågan är dock viktig för att påverka drivmedelmarknaden. Gasdrift är svårt i skärgårdstrafik bland annat på grund av säkerhetsrisker i kajen när det gäller tankning.

[7.4] Kravet driver mot att allt mer förnybart drivmedel används för drift av de fartyg som ingår i märkningen. Undantag ges för fartyg som är under omställning till batteridrift av ekonomiska skäl. Att ställa krav på att de utöver investeringen i dyr batteriteknik ska köpa in dyrare förnybart drivmedel går inte ihop ekonomiskt. På grund av olika verkkningsgrad kan eldrift inte inkluderas i kravet på energibasis.

[7.5] Genom att ställa krav på el märkt med Bra Miljöval tar licenstagaren ansvar för att elen de använder för sina transporter produceras med höga miljökrav. För varje köpt miljömärkt kWh går dessutom pengar till fondprojekt som återställer miljöskador och minskar elanvändningen. Om licenstagaren inte själv står för elavtalet där fordonen laddas, kan den ändå vända sig till sitt elbolag och köpa så kallade ursprungsgarantier för el märkt med Bra Miljöval. Det innebär att den elen inte kan tillgodoräknas av någon annan, eftersom ursprungsgarantier annulleras vid användning och försvinner från det finansiella elsystemet. För licenstagare med hög elanvändning är merkostnaden för el märkt med Bra Miljöval betydande, därför ställs kravet på 50 procent Bra Miljöval.

[7.6] Kravet ställs för att bidra till bättre luft i närmiljön, mindre buller och mindre bränsleåtgång. För större fartyg är det mycket tidskrävande att ansluta och avansluta till landnätet. På mindre fartyg kan det, på grund av få i besättningen, utesluta möjlighet att ansluta vid kortare uppehåll.

[7.7] Då det finns begränsad tillgång på råvaror för att producera förnybara drivmedel till alla typer av transporter i världen, är det viktigt att inte bara minska transporternas klimatpåverkande utsläpp, utan även minska mängden drivmedel som behövs. Att licenstagarna arbetar aktivt för att öka energieffektiviteten ser vi därför som mycket viktigt.

[7.8.1] När svavelhaltiga bränslen förbränns bildas svaveloxider som bidrar till försurning och via bildningen av partiklar i atmosfären även är en hälsorisk för människor (https://havsmiljoinstitutet.se/digitalAssets/1493/1493722_sjofartens_svaveldioxidutslapp.pdf). MK1-diesel uppfyller kravet på max 10 ppm. Lagkravet för drivmedel som får användas inom SECA-området (Nordsjön, Östersjön, Engelska kanalen) ligger på 1000 ppm/0,10 viktprocent svavel sedan 2015. Svavelhalt i internationell sjöfart får vara max 5000 ppm/0,5 viktprocent från och med januari 2020, om inte fartyget har en skrubber installerad enligt IMO:s regler.

[7.8.2] Utsläpp av kväveoxider (NO_x) bidrar till försurning och övergödning, även till bildandet av skadligt marknära ozon. Fartyg har i allmänhet relativt höga utsläpp av NO_x jämfört med vägtransporter som har högre lagkrav att förhålla sig till. IMO har beslutat att Östersjön, Nordsjön och Engelska kanalen blir kvävekontrollområden (NECA – NO_x Emission Control Area) från och med januari 2021 för att minska utsläppen av NO_x. Det innebär strängare utsläppskrav för nya och modifierade fartygsmotorer över 130 kW som används i dessa vatten, IMO Tier III. (<https://www.transportstyrelsen.se/sv/sjofart/Miljo-och-halsa/Luftfororening/NOx---kvaveoxider/>) För att befintliga dieseldrivna fartyg ska uppnå detta krävs katalysator. Tier-reglerna baseras på varvtal och för mindre motorer motsvarar Tier III-kravet ca 2 g/kWh. För dieselmotorer under 130 kW finns inga lagkrav när det gäller utsläpp av NO_x. EPA Tier 1 låg på 9,2 g NO_x/kWh – det finns inga lägre nivåer på Tier 2 och 3, utan först på Tier 4; 0,4 g NO_x/kWh. Motorns styrenhet har sensorer som larmar om reningsfunktionen uteblir.

[7.9.1], [7.9.2] Kravet ställs för att produkter som inte skadar hälsa och med lägre miljöpåverkan ska användas. Vi vill minska användningen av miljö- och hälsofarliga kemikalier samt läckage av dessa till naturen. Rengöringsmedlen fungerar dock inte på alla fläckar varför undantag görs för svårare fläckrengöring.

[7.9.3] Resenärer som reser miljömärkt ska möta ekologiska livsmedel och drycker ombord. Kaffe, te, bananer och vindruvor som inte är ekologiska är mycket besprutade. Oekologisk mjölk bidrar bland annat till att bekämpningsmedel sprids vid foderproduktionen. Haven töms på fisk. MSC- och KRAV-märkt fisk och skaldjur är fångade med hållbara metoder från hållbara bestånd. Läs mer här: <https://www.naturskyddsforeningen.se/vad-vi-gor/jordbruk/5-viktiga-varor-att-byta-till-eko>

Bra Miljöval är en oberoende miljömärkning som bedrivs av Sveriges största miljöorganisation Naturskyddsföreningen med över 230 000 medlemmar. Bra Miljöval startade 1990 och märkningen bygger på två grundidéer: att naturresurser måste sparas samt att den biologiska mångfalden och människans hälsa inte får hotas. Våra kriterier för licenstagarna är strikta och under ständig utveckling. Produkter och tjänster som bär märkningen Bra Miljöval måste därför utvecklas kontinuerligt för att bli skonsammare för hälsan och miljön.

www.bramiljoval.se

Naturskyddsföreningen
Box 4625, 116 91 Stockholm

Tel 08-702 65 00

Bra Miljöval